

Verslag Symposium S.O.O.

20 september 2014 te Utrecht

Oorlogskinderen, een vergelijking tussen Azië en Europa

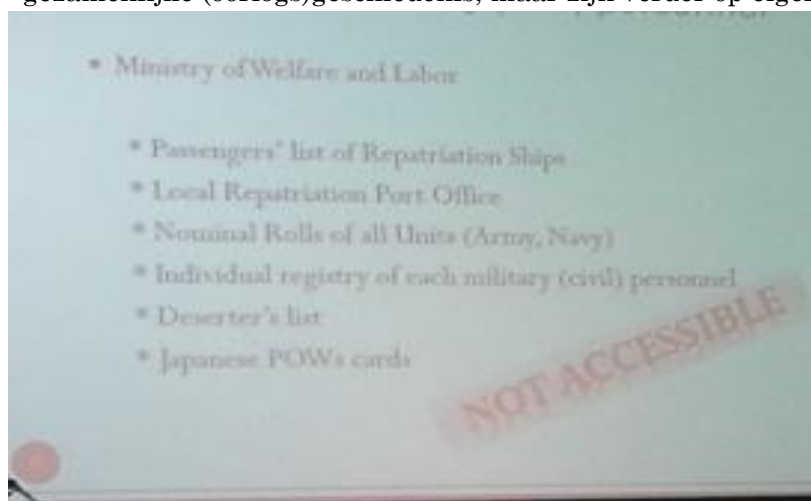
Het bestuur van de Stichting Oorlogsgetroffenen in de Oost (S.O.O.) heeft op 20 september jl. in het prachtige 'Paushuize' in Utrecht iets bijzonders voor elkaar gekregen: een gesprek aangaande oorlogskinderen van Azië en Europa met experts uit Japan, België en Nederland. Het symposium is mogelijk gemaakt door de Toyota Foundation. Hier volgt een kort, persoonlijk getint verslag (HG).

Het bestuur van S.O.O. verdient veel waardering voor het beleggen van dit Symposium. Vicevoorzitter dr. Aya Ezawa, sociologe aan de Universiteit van Leiden, fungeerde als dagvoorzitter. De voorzitter dr. Kaori Maekawa, historica, alsmede Yukari Tangena-Suzuki, Yoko Huijs-Watanuki, en Miyuki Okuyama (die een fototentoonstelling had ingericht met haar portretten van Japans Indische nakomelingen), hebben allen veel werk verzet om de dag tot een succes te maken.

DEEL 1

Opening

dr.Kaori Maekawa, voorzitter S.O.O., ziet in haar openingsstatement als het gemeenschappelijke van oorlogskinderen: het zoeken naar identiteit met de vraag: wie is de vader. Regeringen gaan aan deze problematiek voorbij. Kinderen maken wel deel uit van de gezamenlijke (oorlogs)geschiedenis, maar zijn verder op eigen kracht aangewezen. Enkele

cijfers: naar Japan zijn na de oorlog in totaal 7.360.000 personen gerepatrieerd (10% van de bevolking); uit de Filipijnen kwamen 200.000 repatrianten naar Japan terwijl 3000 kinderen daar zijn achtergebleven; uit Indonesië gingen 361.000

repatrianten naar Japan. Het aantal kinderen dat zij achterlieten is onbekend; een schatting is 5400. Indruk maakt op mij wat allemaal *not accessible* is in de archieven in het Ministerie van Welzijn en Arbeid (zie foto). Vermeld is daarop ook de befaamde *Passengers' list of Repatriation Ships*. Het behoorde tot de hartenwensen van de researcher Uchiyama hierin inzage te mogen krijgen. Als ik het goed beluisterd heb, is het thans onder restricties mogelijk dat een bevoegde advocaat sommige soorten lijsten mag raadplegen. Maar het belang van privacybescherming blijft in deze materie voorop staan.

Hiroyuki Kawai

Key-note speaker is Hiroyuki Kawai, een advocaat gevestigd in Tokio; hij spreekt in korte krachtige zinnen zijn gehoor toe. Enthousiaste vertaler is mevrouw Michiko Peters. Kawai vermengt zakelijke uiteenzettingen met zeer persoonlijke verhalen. Hij begint over de situatie in China en Mantjoerije na de capitulatie van Japan. Door de chaotische terugtocht bleven duizenden volbloed Japanse kinderen als wezen achter. Door adoptie zijn velen gered. [Op de JIN bijeenkomst op 12 april van dit jaar heeft Maki Okubo, journalist van de Asahi Shimbun, hier uitgebreid over verteld. Zie www.jin-info.nl/bijeenkomsten/bijeenkomst-jin-12-april-maki-okubo/ voor haar verhaal]. Na zo'n veertig jaar kwamen er kinderen naar Japan die op zoek waren naar familie. De Japanse overheid bood geen oplossing voor de kwestie van hun nationaliteit. Kawai slaagde erin met civielrechtelijke acties voor hen een 'familieregistratie' af te dwingen. Deze staat praktisch gelijk aan het hebben van de Japanse nationaliteit. In 25 jaar hebben 2250 personen deze registratie verworven. Hij laat een lijst van deze namen zien.

In juni 1980 staat in de Asahi Shimbun een foto van een Japans weeskind van China dat in Japan haar familie zoekt. Er meldt zich een man die zegt dat hij haar vader is. Bloedonderzoek wijst evenwel uit dat er géén bloedverwantschap is. Intussen loopt de verblijfsvergunning van de vrouw af. Een tragedie dreigt. Een burgerlijke actiegroep wordt opgericht om de uitzetting te voorkomen. De artikelen in de ASAHI roepen een brede maatschappelijke sympathie op. Kawai sluit zich aan, en voert een procedure waarin hij bepleit dat het gaat om slachtoffers van de oorlog die maatschappelijk recht hebben op méér bescherming. In 1982 kent de rechtbank de familieregistratie annex nationaliteit toe.

Hij is zelf geboren op 18 april 1944 in Mantsjoerije. In juli 1945 wordt zijn vader naast alle andere Japanse mannen opgeroepen om zich te verzamelen voor schoonmaakdiensten. Daarna werd aan degenen met een bepaalde kwalificatie gevraagd uit de rij naar voren te stappen. Hoewel zijn vader daarover beschikte, weerhoudt een voorgevoel hem ervan aan dit bevel gevolg te geven. De anderen worden weggevoerd en als buffer ingezet in de frontlinie, en worden kansloos door de Russen verslagen, gedood of gevangen genomen. De meesten zijn niet uit Siberië teruggekeerd. Dit verhaal hoort hij pas veel later van zijn vader en het schokt

hem diep. Als zijn vader eerlijk was geweest, hadden ze het niet overleefd! Hijzelf is met zijn moeder, oudere zussen en zijn broertje na een barre tocht teruggekeerd. Wat zijn moeder in die ellende van honger, kou en ziekte op de been houdt is, vertelt ze hem later, de gedachte dat wanneer hij als oudste zoon omkomt haar leven geen waarde meer heeft. (Dit past in de cultuur van die tijd dat de oudste zoon de drager en behoeder is van de eer van de familie). Zijn broertje heeft de ontberingen niet overleefd, en hijzelf is volgens een arts op sterven na dood wanneer hij in Japan aankomt. Dit verhaal verklaart zijn 'missie'; hij is gelukkig dat hij als advocaat deze weeskinderen kan helpen.

Degenen die in Japan zijn teruggekeerd, krijgen het moeilijk. Stelt u zich eens voor: ze komen in een vreemd land op middelbare leeftijd, spreken de taal niet, en komen niet aan het werk, op enkelen na die kunnen profiteren van de economische *bubble* waarin Japan dan verkeert. De meesten worden afhankelijk van een magere bijstandsuitkering. In een rechtszaak die vele jaren duurt wordt met succes van de overheid geëist dat ze haar achterstallige zorgplicht erkent. Hierdoor krijgen ze het wat ruimer. Toch raken ze sociaal in een isolement. Om hen te helpen geven particulieren, onder wie Kawai, financiële ondersteuning voor buurt- en clubhuizen e.d.

Als vervolg op deze kwestie komt de zaak van de Filipijns Japanse kinderen op zijn weg. *[In de samenstelling 'Filipijns Japans' ligt de nadruk op de Japanse nationaliteit in tegenstelling tot de volgorde in, bijvoorbeeld, 'Japanse Amerikaan'; dan is de nationaliteit Amerikaans en de etnische afkomst Japans. De situatie van deze Filipijns Japanse kinderen en hun naoorlogse activiteiten is besproken in het artikel dat eerder op de JIN site is gezet. Daarin wordt ook de betekenis van de 'familieregistratie' toegelicht.]*

Kawai zegt dat uittreksels uit familie- of inwonerregister in verband met privacyregelgeving niet door burgers (die niet tot de familie behoren) kunnen worden aangevraagd maar alleen door bevoegde advocaten. Japans Indische nakomelingen hebben naar zijn mening het recht om opsporing te doen. Naar zijn visie heeft de staat de fundamentele plicht om zonder nadere voorwaarden zijn eigen burgers bescherming te bieden. Wanneer de staat halfslachtig opereert in de uitvoering en naleving van deze verplichting, zou hij zich daarvoor schamen. Het minste wat men dan kan doen is ter compensatie hulp te bieden. Hij is daarom graag bereid om Japans Indische nakomelingen medewerking te verlenen. Hij wijst op de verschillen met vorengenoemde kwesties. De 'Chinezen' hadden ouders die beiden Japans waren; de Filipijns Japanners willen de Japanse nationaliteit vooral voor hun kinderen en kleinkinderen, zodat deze in Japan kunnen wonen en werken; de Japans Indische Nederlanders willen een bevestiging van de Japanse vader. Hij merkt op dat hij, als 70-jarige, vrienden van zijn leeftijd heeft gevonden onder de Japans Indische nakomelingen die hij als vanzelfsprekend gaat helpen.

Mevrouw Takano en Yukari Tangena

Toshiko Takano werkt bij het *Philippine Nikkei-jin Legal Support Center* (PNLSC). Zij is aanspreekpunt en hulp voor S.O.O. in Tokio. Omdat zij verhinderd is, doet Yukari Tangena, bestuurslid van S.O.O., in haar plaats de presentatie. Deze bevat vele treffende foto's. Ik herinner me een ontroerend plaatje van een hereniging van een Filipijns Japanse met haar familieleden in Okinawa.

Yukari Tangena is in Nederland de spil van veel activiteiten ter bevordering van een goede verstandhouding tussen Japanners en Nederlanders. Zij is voorzitter van de Japan-Nederland-Indonesië Dialoog die op 11 oktober 2014 haar jaarlijkse bijeenkomst houdt. Yukari helpt simultaan tolkend mee om Kawai de andere sprekers te laten begrijpen.

Hier volgen enkele gegevens uit de presentatie van mevrouw Takano. In 1941 zijn er 20.000 Japanse immigranten in de Filipijnen. Velen zijn werkzaam in de productie van *Acaba*, een soort touw. Deze Japanse kolonie was de grootste in Z.O.-Azië. Als gevolg van de oorlog is de Japanse gemeenschap daar ingestort. Mannen en vrouwen worden ingezet in de bezettingsmacht, sneuvelen, vluchten, innerlijk verscheurd tussen twee vaderlanden. Na de oorlog worden Japanners en kinderen boven 15 jaar naar Japan gevoerd en gerepatriëerd en blijven hun Filipijnse vrouwen en kinderen achter. Deze proberen als 'Filipijnen' verder te gaan, hun identiteit te verbergen, maar ze worden zwaar gediscrimineerd. Het werk van PNLSC helpt hen om hun familie te vinden, en hun Japanse identiteit te herstellen. Van de ca. 3000 personen zijn er 2100 daarin geslaagd, er zijn ca. 300 inmiddels overleden, er resteren 622 cliënten.

Het PNLSC is getraind in opsporing. De volgende stappen zijn te onderscheiden: (1) interviews; onderzoek documenten (inzake geboorte-huwelijk-doop); (2) horen van getuigen van 2^e generatie; (3) getuigen uit de naaste omgeving; (4) onderzoek officiële documenten; (5) brieven, foto's, van familie of paters. Personen zijn ingedeeld in A-, B-, C-categorieën: respectievelijk, (A) beschikkend over familieregistratie (*koseki*) met naam; (B) er is wel een *koseki* bekend maar de naam van cliënt komt daarin niet voor; (C) er is géén *koseki* bekend. De moeilijkste categorie is C omdat daarin nog geen familieregistratie kon worden gelokaliseerd. Er is een andere belangrijke bron voor informatie gevonden, naast de krijgsgevangenenkaarten, namelijk de administratie van de paspoortuitgifte sinds de Meiji-regering.

Vragen

Kawai antwoordt op vragen uit de zaal, dat het contact met de familie wordt gelegd per brief, die met grote zorgvuldigheid wordt opgesteld, omdat het voor de familie altijd nieuw is en een schok dat er een kind is dat naar zijn vader zoekt in hún familie. Ook wil hij zeker stellen dat de familie begrijpt dat het kind ook als de bloedverwantschap komt vast te staan

geen aanspraak wil maken op een erfrechtelijke positie. Verder is van belang dat het kind verzekert buiten elke publiciteit te willen blijven. Op een vraag naar de kosten, zegt hij dat hij als advocaat in het bedrijfsleven voldoende verdient. Hij heeft geen geld nodig uit andere inkomstenbronnen. Hij voegt eraan toe dat zijn vliegticket door S.O.O. is vergoed. Op een vraag die aansluit bij de brede sympathie die in Japan gewekt werd door de zaak van de Chinese wezen, zegt hij dat ditzelfde niet te verwachten is voor de Japans Indische nakomelingen. Hier is geen groot economisch belang aan de orde maar alleen een vraag van 'identiteit' hetgeen niet zozeer tot de verbeelding spreekt. Hij herinnert aan de artikelenreeks in de Asahi Shimbun van enkele maanden geleden [*van Maki Okubo; haar artikelen zijn op de site gepubliceerd in het Japans en in Nederlandse vertaling*]. De reactie daarop was lauw, in de trant van: "best wel interessant, dat wist ik nog niet". Een nakomeling die een Japanse naam heeft aangenomen die met trots wordt uitgesproken, vraagt naar Kawai's activiteit in de antinucleaire beweging [*Kawai heeft een zeer druk bezette agenda; hij is bijvoorbeeld ook actief in de procedure om enkele Tepco-directeuren wegens nalatigheid aansprakelijk te stellen*]. Kawai geeft hierover informatie en spreekt de hoop uit dat ook hierin kan worden samengewerkt, want ook Nederland heeft per slot van rekening een kernreactor. Op de vraag of de 'Chinese' en Filipijnse kinderen zich georganiseerd hebben (vergelijkbaar met de vereniging JIN in Nederland zo'n 25-30 jaar geleden) zegt hij dat de 'Chinese' kinderen zich pas na de rechtszaak (waarin de staat aansprakelijk is gesteld) zijn gaan verzamelen. De Filipijnse kinderen hadden in de Filipijnen van oudsher lokale clubs die zich op een goed moment in een sterk federatief verband hebben verenigd.

Gesprek in de pauze met Kawai

Een nakomeling legt hem uit dat een belangrijke reden voor haar om de Japanse familie te vinden en er contact mee te leggen bestaat in de *fun* die ze er met zijn allen aan kunnen beleven. Zij verheugt zich daar zeer op. Deze opmerking zorgt voor hilariteit bij Kawai, de vertaler Michiko Peters, en Ernst de Groot die aan het filmen is.

Ik probeer antwoord te krijgen op het probleem van de gesloten toegang tot overheidsdocumentatie zoals passagierslijsten (zie de openingsbijdrage van dr. Maekawa). Hij legt uit dat privacy regels de toegang verhinderen; het is bijvoorbeeld niet toegestaan met een open vraag inzage in de lijsten te krijgen op zoek naar informatie over personen. Wat wel onder bepaalde voorwaarden mogelijk is, is dat een (daartoe gemachtigde of bevoegde) advocaat met een zoekvraag naar een gespecificeerde persoon, informatie over die persoon uit die lijst kan verkrijgen. Maar is er dan geen vicieuze cirkel, vraag ik (een kip/ei-situatie). Want de zoekende heeft in het geval van Japans Indische afkomst juist vaak informatie uit dergelijke lijsten nodig, om achter de identiteit van de vader te komen, teneinde vandaaruit

verder te kunnen gaan. Dit is inderdaad een probleem, zegt hij. Op mijn vraag of er in de praktijk juridische mogelijkheden zijn om in de regeltoepassing afwegingsruimte te vinden en die te benutten om aan de belangen van de zoekende meer tegemoet te komen dan aan de belangen die in de privacy regels worden beschermd (zoals die van vader/familie), zegt hij dat die er misschien wel zijn (in de regels vergelijkbaar met bij ons de Wet op de Openbaarheid van Bestuur). *[Ik hou een slag om de arm met deze weergave: er was weinig tijd, het is ingewikkelde materie, en er zat een tolk tussen. Ik maak uit het antwoord op, dat er nog steeds serieuze beperkingen zijn waarmee ook een bekwame advocaat als Kawai te maken heeft. Wanneer de gegevens goed zijn (bv exacte naam, adres woonplaats, regio) dan is er (sowieso) een goede kans. Het gaat echter juist om de moeilijke gevallen die resteren.]*

DEEL 2 Na de Pauze

Gerlinda Swillen (woordvoerder van *Born of War i.n.*) spreekt over het onderwerp: **‘recht op identiteit voor de kinderen van de Tweede Wereldoorlog’**. Door staten worden oorlogen gevoerd en oorlogskinderen, *children born of war*, zijn daarvan een levend bewijs. In Europa komt in 2007 publiciteit los vanwege een klacht bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Een groep van Noren vindt dat de Noorse staat na de Tweede Wereldoorlog te weinig heeft gedaan om hen te beschermen tegen de gevolgen van hun status als kind van een Duitser (Nazi). *[Vele Lebensborn weeskinderen zijn na de oorlog ten onrechte als zwakzinnigen in tehuizen geplaatst waar ze vreselijk behandeld zijn]*. Het ERHM verklaart de klacht niet-ontvankelijk maar de belangstelling is gewekt en is sindsdien gegroeid. *[De Noorse regering heeft excuus aangeboden]*.

In de eerste plaats gaat het om hulp bij het zoeken van de verwekker. Er is een internationaal netwerk gevormd. De term ‘oorlogskind’ kan zeer diverse situaties omvatten. Denk bijvoorbeeld aan het veroordelende label ‘foute ouders’. In Birmingham 2008 is consensus gevonden over de algemene aanduiding: *children born of war*. Kenmerken zijn: (1) ouders hadden elkaar anders nooit ontmoet; (2) één of beide ouders worden gezocht, zijn onbekend; (3) identiteit is problematisch; de jeugd is het kind ontstolen; (4) kinderen zouden anders nooit bestaan.

In de betrokken landen is heel lang over deze kinderen gezwegen; er is lange tijd niets over geschreven. Momenteel zijn er nog steeds weinig landen die deze problematiek erkennen. Ze noemt een aantal probleemterreinen.

Ze vertelt over de Duitse administraties waar de gegevens van 18 miljoen militairen te vinden zijn. Via de Deutsche Dienststelle (WASSt) in Berlijn heeft zij haar Duitse zus en broer gevonden. Per jaar komen 500 aanvragen binnen. Als regel geldt: een oorlogskind heeft

voorrang, krijgt álle informatie toegestuurd, ook als de vader zich verzet; met uitzondering van informatie over de andere familieleden indien de familie geen toestemming geeft. Ook informatie betreffende andere personen dan familie wordt geanonimiseerd. Zij zocht met minimale gegevens, naam, voornaam, en geboortedatum van de vader, die ongeveer gelijk aan die van de moeder was geschat, maar hij bleek liefst 16 jaar ouder te zijn dan haar moeder. Zoekenden worden ongeduldig, gaan zelf acties ondernemen, zoals eigen archiefonderzoek, ze raadt dit af.

Impliceert een en ander een vorm van erkenning? Nee, het komt nog slechts zeer aarzelend op gang. De hulp bij het zoeken van de biologische identiteit is nog te zeer afhankelijk van ambtenaren die subjectief verschillende reacties vertonen in hun omgang met privacy regels. In de regelgeving is ten behoeve van zoekende oorlogskinderen geen enkele faciliteit opgenomen.

Zij wijst op de artikelen 7 en 8 van het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties, dat door zeer vele landen is ondertekend, inclusief Japan. Het kind heeft recht op een eigen identiteit. Het slot van art. 8: “Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming, teneinde zijn identiteit zo snel mogelijk te herstellen.” Deze VN-regels zijn niet dwingend uitvoerbaar. Daarom dringt het *Born of War, international network* erop aan dat in Europese Richtlijnen wordt vastgelegd dat het kind recht heeft op kennis van de biologische vader, en dat daartoe de administraties moeten zijn ingericht.

Voor een leefbare toekomst vertrouwen we op de jeugd die de toekomst heeft. Dit omvat álle kinderen, in het bijzonder de oorlogskinderen, *children born of war*.

Stef Scagliola spreekt over het onderwerp “**The making of Oorlogsliefdekind; een historisch taboe doorbreken via een online community**”. Het thema van kinderen van militairen in Indonesië in de periode 1946-1951 is na de oorlog in Nederland volledig verzwegen. Daar is en kon niet over worden gepraat. Samen met Annegriet Wietsma is zij verhalen gaan opnemen (Archief DANS), en is zij een site begonnen waar mensen vragen, verhalen, en ervaringen kwijt konden over dit onderwerp, www.Oorlogsliefdekind.nl. De tussenvoeging van ‘liefde’ verlaagde de drempel. Heel veel kwam er los. Ze hebben veel onderzoek gedaan, en dat is in het boek dat ze samen schreven ‘Liefde in tijden van oorlog’ verwerkt, samen met de belangrijkste verhalen. [*Omdat dit boek zo belangrijk en interessant is voor oorlogskinderen, en het heel veel informatie bevat over militairen in oorlog (in Azië), is een korte en een lange samenvatting van het boek opgenomen op de website van JIN. Tevens is daar een uitgebreid artikel te vinden waarin een vergelijking met Japans Indische nakomelingen wordt gemaakt. Zie www.jin-info.nl/agenda/symposium-20-9-2014/].*

Scagliola herinnert eraan dat oorlogsjaren een periode van verwarring vormen, en dat veel families ontwricht raken. Het is van alle tijden dat in die oorlogsomstandigheden tussen mensen allerlei nieuwe relaties worden gevormd, om te overleven of om op een of andere manier verder te kunnen.

De Nederlandse jongens waren 18-22 jaar, een leeftijd dat de hormonen op hun piek zijn. Zij zoeken troost, afleiding, seks. Aalmoezeniers en predikanten vormden de smeerolie van het legerbedrijf. Ze deden hun best de jongens te begeleiden. Kenmerkend voor Nederland is dat dit werk door religieuze normen en moraal werd gestuurd. Condooms werden preventief niet verstrekt (in de KNIL wel).

Om hoeveel kinderen gaat het? We weten het niet. “Degene die de macht heeft, houdt de boeken bij, bepaalt wat en hoe wordt geadministreerd”. De mondelinge geschiedenis is het terrein van de ‘machtelozen’. Zij komen op een aantal kinderen van ongeveer 6500.

Ze laat zien dat trouwen werd ontmoedigd en tegengegaan. Nodig was toestemming van de commandant; een advies van de geestelijke verzorger (in de praktijk altijd negatief); een NEFIS (inlichtingendienst) rapportage; en een medische verklaring. In uitzonderingsgevallen slaagde individuen erin een relatie door te zetten. Hendrik Gabel regelde voor zijn vrouw een ticket op een particuliere boot uit Indonesië. Hij kon die dure overtocht betalen met het geld dat hij als bokser daar had verdiend.

De oorlogsliefdekinderen hebben het over het algemeen na de oorlog moeilijk gehad. De staat heeft een verantwoordelijkheid voor de oorlogskinderen, is haar mening.

Zij besluit met een gedicht dat een militair die voor zijn geliefde wilde deserteren maar opgepakt werd, in zijn celmuur heeft gekrast.

DEEL 3

Aan het panel onder leiding van **Aya Ezawa** die als dagvoorzitter fungeerde, nemen deel **Gerlinda Swillen** (kind in de tijd van Duitse bezetting), **Roos van der Geugten** (kind van Nederlandse militair), **Rob Sipkens** (kind van Japanse militair), **Thérèse ter Heide** (idem).

In de eerste ronde vertelt ieder het persoonlijke verhaal. Ik pak er enkele opmerkingen uit. Volwassenen zijn dom, vergeleken met kinderen, ze gaan over in een andere taal, en denken dat het kind dit ontgaat... Juist niet (Gerlinda). Ik wist niet dat niet-weten (van de biologische vader) zo'n impact heeft (Gerlinda). Vorig jaar is mijn vader overleden, ik ben heel blij dat ik hem nog een tijd heb meegemaakt, en dat ik met mijn halfbroers een goed contact heb. Zij nemen hem overigens kwalijk dat hij niets heeft verteld (Roos). Pas op mijn 43^e zette ik door om de waarheid te vernemen. Die kwam om

verschillende redenen als een schok. Na een periode van verwerking kwam ik weer in balans, en kon ik positief waarderen dat mijn grootvader (een voormalig kampgevangene) mij goed heeft opgevangen, en dat mijn moeder me niet heeft afgestaan (Rob) Ik hoorde op mijn 17e de waarheid van mijn moeder, wat me verdrietig en boos op haar maakte, maar na veel gesprekken zag ik wat ze in de oorlogsjaren en daarna heeft doorgemaakt, en hield ik des te meer van haar (Thérèse). Erkenning van ons bestaansrecht houdt in dat we ook van de overheid alle steun krijgen in het zoeken van de biologische vader (Thérèse).

Aya vraagt welke impact het ontbreken van de biologische vader heeft gehad. Gerlinda zegt dat het belangrijkste in de verhouding tussen ouder en kind het vertrouwen van het kind is. Dit wordt volledig geschaad wanneer het ontdekt dat het voor de gek is gehouden. Dit kan leiden tot een blijvend gebrek aan vertrouwen ook later, in anderen. Dit wordt door Rob en Thérèse beaamd. De breuk in de vertrouwensrelatie ziet Rob gerelateerd aan een blijvende zucht naar erkenning en bevestiging.

Aya vraagt naar de verhouding met de moeder. Thérèse: in het begin was het moeilijk, daarna groeide de waardering. Rob: er kwam meer ruimte voor waardering voor de moeder/ouders toen na verloop van tijd mijn (ver)oordelende houding plaats kon maken voor begrip van tijd en omstandigheden. Gerlinda: ik wilde uitleg, maar mijn moeder keurde mijn actie van zoeken af. Ik vond mijn (mooiste) foto omgedraaid onderin in een la gestopt van haar. Dat doet pijn, maar doet niet af aan een zeer belangrijk doel: kennis over de biologische vader.

Uit de zaal komt de vraag - vanuit de ervaring van Pelita dat iemand met gezondheidsklachten vaak ook met een verhaal over het oorlogsverleden komt-- of zij zich wel eens afvragen hoe iets wordt doorgegeven aan de eigen kinderen. **Rob** heeft zich verdiept in transgenerationele overdracht en hij meent dat er zeker effecten zijn maar dat die weliswaar op individueel niveau moeilijk te traceren zijn. Mogelijk is een zekere timiditeit een eigenschap die zich voortzet. **Gerlinda** zegt dat men voorzichtig zou moeten zijn met het extrapoleren uit het verleden naar conclusies over het heden. Zij antwoordt op statements uit de zaal betreffende het gemis van de vader (bijvoorbeeld zijn opvoeding, zijn kijk op het leven, levenslessen) dat het niet goed is (de band met) de (biologische) vader te idealiseren. Hij kan ook misdragingen op zijn geweten hebben. Het gaat er nu om iets te maken van de toekomst. Een open relatie met de eigen kinderen is het waard om na te streven. **Thérèse** komt terug op het zoeken van de vader waarvoor ook hulp van de Japanse overheid zou moeten zijn. **Gerlinda** ziet een maatschappelijke taak. Aangezien het een soort natuurwet is dat er overal in oorlogsomstandigheden kinderen worden geboren, dient een goede gezamenlijke regeling tot stand te komen, zoals een Internationaal Statuut, om de belangen van kinderen te beschermen.

Afsluiting

Esther Captain sluit de dag af. De bijdragen en verhalen laten veel variëteit zien. Verschillende nationaliteiten van vaders, militairen in een vreemd land, of deel uitmakend van een migrantengemeenschap. Een gemeenschappelijke wens van kinderen is kennis te hebben van de biologische vader, en tot een goede identiteitsontwikkeling te komen. De bijdragen hebben een juridisch perspectief geboden en een emotioneel perspectief in de persoonlijke verhalen. Zij wil hieraan een historisch perspectief toevoegen. Een richtsnoer op dit gebied geeft het werk van de historicus Jay Winter die veel heeft gepubliceerd over de 'Great War' en nadien over het verband tussen (oorlogs)historie en persoonlijke of collectieve herinneringen. Vanaf de Eerste Wereldoorlog heeft een democratisering van de oorlog plaatsgevonden in die zin dat veel meer burgers werden getroffen. De oorlogen gingen niet aan de huiskamers voorbij. Ook veel vrouwen en kinderen raakten erin betrokken. In de families is er een opeenvolging van generaties die dit doormaken. De vraag is hoe in die geschiedenis hun verhalen schakels vormen of breuken aanleggen. De eerste generatie is ooggetuige, de tweede een oorlogskind, de derde zijn de kleinkinderen. Een idee is dat de tweede generatie eigenlijk een anderhalve generatie is: zij hebben niet bewust de oorlog meegemaakt, maar die wel als kind meegekregen. Psychologisch onderzoek wijst uit dat zij voor deze ervaring geen woorden hebben. Tussen de eerste en de tweede generatie is er een generatiekloof. De tweede krijgt gemengde boodschappen door, gehuld in een soort stilzwijgen, wat ook in Indisch verband bekend is. De historicus Winter ziet dat de eerste en derde generatie de kloof overbruggen, met elkaar het gesprek aangaan. Esther haalt in dit verband een persoonlijke herinnering aan. Zij reisde in 2001 naar Japan in de EKNJ groep waarmee een aantal Japans Indische Nakomelingen meereisde. Daarin nam ook een kleinkind deel dat op bezoek wilde gaan bij zijn Japanse grootvader. Dat vond ze mooi. De communicatie tussen grootouders en kleinkinderen is hoopgevend.

[Vorig jaar een boekje is verschenen waarin de oma van deze kleinzoon aan hem haar herinneringen vertelt. Een citaat van deze vrouw is opgenomen in het artikel over 'Oorlogsliefdekinderen, in vergelijking met Japans Indische nakomelingen'. Zie deze link www.jin-info.nl/agenda/symposium-20-9-2014/ Hierin vertelt zij over de Japanse militair met wie ze een verhouding kreeg waaruit een zoon en een dochter zijn geboren.]

Slot

Wanneer de panelleden en sprekers op het podium worden bijeengeroepen om bloemen en cadeaus in ontvangst te nemen, **neemt Kawai het woord** om te zeggen dat hij van deelname aan deze dag heeft geleerd dat het allerbelangrijkste voor *children of war* is de

erkenning van hun 'eigen identiteit'. Die waarde verdient maatschappelijke ondersteuning, ook van staten in internationaal verband. In dat opzicht levert *Born of War international network* waarvan Gerlinda Swillen woordvoerder is, belangrijk werk. Hij wil graag het zijne doen om in dit kader tot samenwerking te komen. Hij hoopt dat dit Netwerk ook in Japan invloed zal hebben, in het belang van de *children born of war*, zoals de Japans Indische Nakomelingen. (HG-23-9-2014)

